

ZAMONAVIY TA'LIMDA KOMPETENSIYAGA ASOSLANGAN YONDASHISHNI QO'LLASH PRINSIPLARI

Nurumbetov Axmadjon Niyazimbetovich

Qoraqalpog'iston Respublikasi Ellikqal'a tumani xalq ta'limi bo'limi mudiri

Mambetova Sayyora Madraimovna

Qoraqalpog'iston Respublikasi Ellikqal'a tumani xalq ta'limi bo'limida yoshlarni
ijtimoiy qo'llab-quvvatlash markazi metodisti

Djumaniyazova Sharofat Iskandarovna

Qoraqalpog'iston Respublikasi Ellikqal'a tumani xalq ta'limi bo'limiga qarashli
27- maktabning boshlang'ich sinf o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6529321>

Annotatsiya. Oliy ta'lim muassasalarida mutaxassislar tayyorlashda kompetensiyaga asoslangan yondashuvdan foydalanish tamoillarini tizimlashtirish ko'zda tutilgan. Kompetensiyaga asoslangan yondashuv, tamoil, maqola oliy maktabda ekspertlar tayyorlashning kompetensiyali yondashuvdan foydalanishni tizimlashtirish tamoillariga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: vakolatli yondashuv, printsip, kompetentlik, vaziyat, kontekst, axborot, ergonomik mavzu-faoliyat.

ПРИНЦИПЫ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. Планируется систематизировать принципы использования компетентностного подхода в подготовке специалистов в высших учебных заведениях. Компетентностный подход, принцип, статья посвящена принципам систематизации использования компетентностного подхода к подготовке специалистов высшей школы.

Ключевые слова: компетентный подход, принцип, компетентность, ситуация, контекст, информация, эргономическая тема-деятельность.

PRINCIPLES OF THE COMPETENCE-BASED APPROACH IN MODERN EDUCATION

Abstract. *It is planned to systematize the principles of using the competence-based approach in the training of specialists in higher educational institutions. Competency-based approach, principle, the article is devoted to the principles of systematization of the use of the competency-based approach to the training of higher education specialists.*

Key words: *competent approach, principle, competence, situation, context, information, ergonomic topic-activity.*

KIRISH. Oliy kasbiy ta'limning zamonaviy mahalliy pedagogikasida professional mutaxassisni tayyorlashga asos bo'lgan juda ko'p turli xil yondashuvlar qo'llaniladi. Ular orasida allaqachon ma'lum va o'rnatilgan (an'anaviy –bilimga asoslangan, tizimli faoliyatga asoslangan murakkab, shaxsga yo'naltirilgan, shaxs-faoliyatga asoslangan), shuningdek, ilmiy aylanishga kirgan yangilari ham bor. Nisbatan yaqinda (kompetentlik, vaziyat, kontekst, poliparadigma, axborot, ergonomic, mavzu -faoliyat va boshqalar). Zamonaviy oily kasb-hunar maktabi ta'linga bilimga yo'naltirilganlikdan kompetensiyaga asoslangan yondashuvga e'tiborning o'zgarishi bilan tavsiflanadi. Keng ko'lamdagi mavzular bo'yicha nazariy va ancha chuqur bilim. Asosiy maqsad, ta'lim jarayoni, yangi sharoitlarda insonning o'zi tanlagan muaffaqiyatni ta'minlash vositasiga aylanadi. Faoliyat sohasi shu nuqtai nazarda, kompetensiyasi shaxsning (professional mutaxassis bitiruvchi, stajyor) bilim va vaziyat o'rtasidagi aloqalarni o'rnatishga, kasbiy muammolarni hal qilish tartibini shakllantirishga umumiy tayyorgarligi sifatida qaraladi. Ta'lim mazmunini yangilash va ta'lim sifatini oshirishning muhim kontseptual qoidalardan biri sifatida kasb-hunar maktabida professional mutaxassis tayyorlashga kompetensiyaga asoslangan yondashuv e'lon qilingan. Ushbu yondashuv kontseptsiya "natijadan" shakllanadigan ta'lim mazmuni talqin qilish mafkurasini o'z ichiga oladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Kompetensiyaga asoslangan yondashuv-bu professional mutaxassisni samarali tayyorlashni ta'minlaydigan nazariy bilimlar, ko'nikmalar, qobiliyatlar, kasbiy ahamiyatga ega shaxsiy fazilatlarining optimal nisbati asosida kompetentsiya va malakalarni shakllantirishga qaratilgan uslubiy paradigmatik tarkibiy qismlarning majmuidir. Kompetensiyaga asoslangan yondashuvning ta'rifidan ta'lim maqsadlari, ta'lim mazmunini tanlash, o'quv jarayonini tashkil etish va ta'lim natijalarini baholashning umumiy tamoillari majmui shaklida shakllantirishi mumkin. Ta'limning ma'nosi –o'quvchilarning ijtimoiy tajribadan foydalanish asosida turli soha va faoliyatdagi muammolarni mustaqil hal qilish qobiliyatini rivojlantirish, uning elementi o'quvchilarning shaxsiy tajribasi; O'quv jarayonini tashkil etish- talabalarda tajribani shakllantirish uchun shart- sharoitlarni yaratish, mustaqil yechim ta'lim mazmunini tashkil etuvchi kognitiv, kommunikativ, tashkiliy, axloqiy va boshqa muammolar. Nazazriy g'oyalarni bog'laydigan ko'prik o'qitish amaliyoti, o'rganish tamoillari bo'lib xizmat qiladi. "Prinsip" tushunchasi lotincha "pishsh"-boshlanish, asos so'zidan kelib chiqqan. O'z kelib chiqishiga ko'ra, o'qitish tamoillari (didaktik tamoillar) pedagogik amaliyotning nazariy umumlashtirishi bo'lib amaliy faoliyat tajribasidan kelib chiqadi va shuning uchun obektiv xususiyatiga ega. Organish tamoillari doimo maqsadlar o'rtasidagi munosabatni aks ettiradi.

NATIJALAR. Ta'lim jarayonining qonunlari va kadrlar tayyorlashda turgan maqsadlar. Boshqacha aytganda, bu o'rganilgan qonun va qonuniyatlarning, ta'limning maqsadlari, mohiyati, mazmuni, tuzilishi haqidagi bilimlarning uslubiy ifodasi bo'lib, ulardan pedogogik amaliyotning tartibga solish me'yorlari sifatida foydalanishga imkon beradigan shaklda ifodalanadi. Printsip –psixologiya – pedagogika fani tomonidan belgilangan qonuniyatlardan kelib chiqadigan va maqsadlari, mazmuni, pedagogik texnologiyalari, o'qituvchilar faoliyati va o'quvchilar faoliyati uchun o'rganiladigan yaxlit ta'lim jarayonini loyihalashning dastlabki nazariy qoidalari rahbar g'oyalari va asosiy talablari tizimi. "Printsip" tushunchasi belgilarning turlariga quyidagilar kiradi: etimologik, gnoseologik,

mantiqiy, uslubiy va qiymat belgilari. Ularning har biri zarur barchasi birgalikda ushbu kontsepsiya mazmunining obektivligini yetarli darajada to'liqlik bilan ifodalaydi. Kasbiy yo'naltirilgan yondashuv tamoillari: davlat, mintaqaviy, tarmoqni tarmoqni hisobga olish, ta'lim sifatida shaxsiy ehtiyojlar. Insonparvarlik mafkuraviy yetakchiligi, moddiylashtirilgan bilimlar sifatining hayotiy bilim sifatini oshirish; boshqaruv va o'zini o'zi boshqarishning birligi; o'qituvchilar va xodimlarning almashinuvi; byudjet va byudjetdan tashqari moliyalashtirish kombinatsiyasi. Ta'limning kasbiy yo'naltirilganligi printsipli. Uzliksiz kasbiy ta'lim tamoillari; yosh mutaxassislarni mehnat jarayoniga va ijtimoiy ishlariga faol jalb etish; pedagogik ta'sirlarning uzliksizligi. Kasbiy ta'lim mazmunini tanlash tamoillari; kadrlarning kasbiy va malakaviy tuzilmasini rivojlantirishni prognoz asosida bilimlarning muammoli qurilishini aks ettirish.

O'quvchilarni ota -onalari bilan ularning farzandlarini munosib kasbga yo'llash bo'yicha suhbatlar o'tkazish. O'quvchilarni noto'g'ri kasb tanlashning salbiy oqibatlaridan xabardor qilish. O'quvchilarda dastlabki umummehnat va kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish va sinab ko'rishlari uchun qulay sharoitlar yaratish. O'quvchilarni to'g'ri kasbga yo'llash maqsadida, ularning shaxsiyati, mehnat turi va kasblarga bo'lgan qiziqishini o'rganish.

MUHOKAMA. Ushbu maqolada bo'lajak ijtimoiy xodimlarning umrbod ta'limga muaffaqiyatli tayyorgarligining muhim samarali tashkiliy-pedagogik shartlaridan biri haqida gapiradi, kelajakdagi ijtimoiy xodimlarning umrbod kasbiy ta'limga tayyorgarligini shakllantirishning nazariy va empirik tadqiqotlari natijalarining qiyosiy tahlilini taqdim etadi. Maqolada bo'lajak ijtimoiy xodimlarni professional umrbod ta'limga muaffaqiyatli yo'naltirishning eng muhim pedagogik shartlaridan biri tasvirlangan. Shunday qilib, tizimli, faol va kompleks yondashuvlar ishonchli asosga ega. Ularning mohiyati falsafa, psixologiya, pedagogika pozitsiyalaridan ochib beriladi. Ular ilmiy-pedagogik adabiyotlarda keng tarqalgan. Kamroq darajada shaxsga yo'naltirilgan va shaxs- faollik yondashuvlari ishlab chiqilgan bo'lib, ular so'ngi yillarda ta'lim nazariyotchilari va

amaliyotchilari orasida keng tarqalgan bo'lsa-da, shunga qaramay, ularning mazmunida hali ham aniqlik yo'q. Buning sabablaridan biri – shaxs nima degan asosiy savolning ishlab chiqilmaganligi, zamonaviy fanda shaxs haqida fundamental bilimlarning yo'qligi.

XULOSA. Ta'lim muassasalarida o'rnatilgan intizom ta'lim muassasalari jamoasini jipslashtirish, ta'lim muassasasi ichki hayoti va faoliyatining mo'tadil kechishini ta'minlaydi. Intizom o'quvchilardan hamjihatlik asosida faoliyat olib borish, o'quv yurti manfaati uchun birgalikda kurashish, rahbariyat hamda vakolatli o'quvchilar organlari, uning a'zolari talabalarni to'g'ri talqin etish va ularning bajarilishini talab etadi. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlab o'tishimiz joizki yoshlarimizni to'g'ri kasbga yo'naltirish, bu eng muhim vazifalardan biri ekanligini yana bir bor ta'kidlab o'tmoqchiman. Inson to'g'ri kasb tanlash orqali o'z oilasiga, jamiyatga juda katta naf keltirishi isbot talab qilmaydigan qonuniyatdir.

REFERENCES

1. Zimnyaya I.A. Shaxsning kompetentsiyasi – ta'lim natijasini yangi sifati // Ta'lim sifati muammolari. -2 kitob XII Butunrossiya materiallari-Uchrashuv. –M.; Ufa: Mutaxassislarni tayyorlashda sifat muammolari tadqiqot markazi, 2003.-B.4-13
2. Novikov A.M. Ta'lim metodikasi.M.: EGVES, 2006.-492 b.
3. Maxmutov M. I. Ta'limning kasbiy yo'nalishi printsiplari / Zamonaviy pedagogik nazariya va amaliyotda ta'lim tamoillari // Universitetlararo ilmiy ishlar to'plami.- Chelyabinsk, 1985.—S .52-56
4. Kasb-hunar ta'limi ensiklopediyasi: 3 jildda/ ED. S. Ya. Ba—tisheva.-M., 1999-yil.
5. G'oziyev E. Mamedov K. Kasb psixologiyasi.-T.: O'zMU ,2003. 156-b.
6. [http s://Uzbekistan.ureport.in/story/364/](http://Uzbekistan.ureport.in/story/364/)